

Holland
72
Festival

The logo is a white graphic on a teal background. It features a stylized windmill at the top, with its blades forming an arch over the word "Holland". Below "Holland" is the number "72" in a smaller, similar font. Underneath "72" is the word "Festival" in a larger, flowing script. The entire text is contained within a decorative frame that includes a tulip-like shape at the bottom, which is filled with a halftone dot pattern. The design is highly stylized and celebratory.

Door een misverstand bij het Holland Festival is
in alle publicaties een ander programma vermeld, dan het
Berlijns Philharmonisch Orkest hedenavond speelt.
Dit moet luiden:

Robert Schumann   Symfonie nr. 4 in d, opus 120   (1851/52)
1810 - 1856

Ziemlich langsam - lebhaft
Romanze: ziemlich langsam
Scherzo: lebhaft
Lebhaft

PAUZE

Claude Debussy   Prélude à l'après midi d'un faune (1892/94)
1862 - 1918

Maurice Ravel   Daphnis et Chloé, suite nr. 2   (1907/12)
1875 - 1937

{ Lever du jour
{ Pantomime
{ Danse générale

(1907/12)

{ Lever du jour
{ Pantomime
{ Danse générale

n

e Doelen / donderdag 29 juni 1972 / 20.15 uur

BERLINER PHILHARMONISCHES ORCHESTER

DIRIGENT: HERBERT VON KARAJAN

Felix Mendelssohn-Bartholdy   Symfonie nr. 3 in a, opus 56
1809 - 1847   „Schotse” (1829)

Andante con moto - allegro un poco agitato

Vivace non troppo

Adagio

Allegro vivacissimo - allegro maestoso assai

PAUZE

Maurice Ravel
1875 - 1937

Pavane pour une Infante défunte
(1899/1910)

Daphnis et Chloé, suite nr. 2
(1907/12)

{ Lever du jour
  Pantomime
  Danse générale

Felix Mendelssohn-Bartholdy: Derde symfonie

Hoe vaak bijnamen bij symfonieën dan ook misleidend of niet ter zake doende mogen zijn, in het geval van Mendelssohns Schotse en Italiaanse symfonie geven zij niet alleen een aanwijzing in de richting van de inspiratiebron, maar ook naar de daaruit voortkomende sfeer die de composities ademen.

De Schotse symfonie is inderdaad wat haar openingsdeel betreft geïnspireerd door een bezoek dat Mendelssohn aan Schotland bracht, in gezelschap van zijn vriend Carl Klingemann. Het was het kasteel Holyrood te Edinburgh, dat op 30 juli 1829 de componist die inspiratie gaf, waarin de concertganger van nu de Romantici maar al te vaak willen laten verkeren maar die in dit geval inderdaad de hele sfeer bepaalt in de voor Mendelssohn ongewone andante-inleiding voordat in een Allegro un poco agitato een opgewekt 6/8 openingsdeel de „bewolkte, dreigende hemel boven het vervallen, oude kasteel” (woorden van Mendelssohn zelf) doet opklaren.

De drie overige delen van de Schotse symfonie staan los van deze oorspronkelijke inspiratiebron; zij werden geschreven in Rome, waar inmiddels de flitsende, stralende, zonnige vierde symfonie, de Italiaanse, tot stand gekomen was. Mendelssohn kon eenvoudig niet meer tot de sfeer van zijn eerste deel terug; alleen het thema van het tweede deel wijst nog naar Schotland: het is een oude doedelzak-melodie. Maar zelfs de lyriek van het langzame, derde deel is „opener” dan het mystiek-mistige begin-andante.

Behalve de atmosfeer in de laatste delen van het werk had ook de praktijk van de uitvoering in Mendelssohns idee een verandering ondergaan: hij wenste dat de gehele symfonie, zonder onderbreking tussen de delen, zou worden doorgespeeld. Ook de opzet van Mendelssohns vioolconcert wijst in die richting; Schumanns vierde symfonie is een van de weinige andere voorbeelden uit die tijd die zulk een behandeling kunnen verdragen. Pas de laatste decennia weer wordt deze wijze van uitvoering, en dan nog slechts sporadisch, in praktijk gebracht, met ingrijpende gevolgen voor de gehele opvatting van het werk door het publiek dat zich in dat geval bijna met een doorlopend symfonisch gedicht in plaats van met een klassiek-Romantische symfonie geconfronteerd hoort.

Gérard Verlinden

Maurice Ravel: Pavane pour une Infante défunte

Ravel heeft verscheidene zijner pianowerken later voor orkest bewerkt, zo ook de Pavane pour une Infante défunte, die tot zijn vroegste gepubliceerde composities behoort. Zij werd geschreven in 1899; de orkestrale versie dateert uit 1910. De titel houdt naar alle waarschijnlijkheid geen verband met enig concreet ceremonieel, maar is een poëtische aanwijzing voor het karakter van het werk. Naast een zekere invloed van Chabrier (Ravel zelf wees hier al op) vindt men vooral in de strakke, ingetogen melodie van het refrein, dat twee maal terugkeert, en in de harmonisatie de kiemen van Ravels latere stijl in dit werkje. De vorm is zeer eenvoudig: tussen het refrein en de twee herhalingen treden twee alternatieven op, waardoor een rondovorm ontstaat. In de instrumentatie heeft de hoorn een belangrijke solo-partij.

M. F.

Maurice Ravel: Daphnis et Chloé, suite nr. 2

Aan Sergej Djaghilew en zijn legendarisch geworden „Ballets russes”, waarmee hij in de jaren vóór de eerste wereldoorlog Parijs en daarmee West-Europa veroverde, dankt de muziekwereld indirect enkele van zijn schoonste orkestpartituren. Twee namen van componisten zijn nauw met die van Djaghilew verbonden: Strawinsky, dank zij „L'Oiseau de Feu”, „Petroesjka”, „Le Sacre du Printemps”; en Ravel: „Daphnis et Chloé”. (Een jonge dirigent leidde van al deze werken de eerste uitvoering: Pierre Monteux, die in 1964 op 89-jarige leeftijd overleed.) „Symphonie choréographique” noemde Ravel zijn Daphnis et Chloé, en inderdaad bevat deze unieke partituur veel meer dan „een hoeveelheid balletmuziek”. Doelbewust heeft Ravel gestreefd naar een duidelijk symfonische structuur. Ravels Daphnis et Chloé is het zoveelste voorbeeld van een grandioze muziek op een zwak gegeven: in dit geval de Arcadische liefdesydille van Daphnis en Chloé, de jonge herder en het herderinnetje, die elkaar na veel tegenslagen tóch nog vinden, dank zij de welwillendheid van de fluitende godheid Pan. Van de twee orkestsuites, die Ravel uit zijn Daphnis-muziek samenstelde, is de tweede terecht de bekendste en de meest geliefde: de essentie van het gehele werk ligt in deze suite, die oorspronkelijk het slot van het ballet vormt, besloten. Ravels volmaakte instrumentatie en zijn fantastische rijkdom van harmonie en ritme blijken na meer dan een halve eeuw nog niets aan kracht en vooral aan aktualiteit te hebben verloren.

W. V.

Berliner Philharmonisches Orchester

Eerste viool

Michel Schwalbé
Thomas Brandis
Léon Spierer
Hans Gieseler
Johannes Bastiaan
Hellmut Stern
Hermann Bethmann
Alfred Malecek
Alexander Dietrich
Johannes Blau
Peter Dohms
Eduard Droic
Bernd Gellermann
Klaus Heine
Peter Herrmann
Wolfgang Herzfeld
Helmut Mebert
Ferdinand Mezger
Wolfgang Reiniger
Horst Rosenberger
Gerhard Zajusch
Karl Zug

Tweede viool

Emil Maas
Hanns-Joachim Westphal
Rudolf Hartmann
Walter Schmidt
Santiago Cervera
Heinz Böttger
Peter Brem
Armin Brunner
Axel Gerhardt
Johannes Klapka
Joachim Mielitz
Erhard Müller
Heinz Ortleb
Heinz-Henning Perschel
Willi Rosenthal
Walter Scholefield
Gustav Zimmermann

Altviool

Giusto Cappone
Heinz Kirchner
Dietrich Gerhardt
Hans Priem
Georg-Wilhelm Borsche
Martin Fischer
Hans-Joachim Freese

Ulrich Fritze
Peter Muck
Helmut Nicolai
Lutz Steiner
Wilfrid Strehle
Kunio Tsuchiya
Siegbert Ueberschaer

Violoncel

Ottomar Borwitzky
Eberhard Finke
Wolfgang Boettcher
Peter Steiner
Heinrich Majowski
Jörg Baumann
Klaus Häussler
Christoph Kapler
Götz-Wolfgang Teutsch
Alexander Wedow
Rudolf Weinsheimer
Gerhard Woschny

Contrabas

Friedrich Witt
Rainer Zepperitz
Herbert Teubner
Klaus Stoll
Erich Hartmann
Manfred Dupak
Wolfgang Kohly
Rolf Ranke
Rudolf Watzel
Heinz Wiewiorra

Fluit

Andreas Blau
James Galway
Fritz Demmler
Johannes Mertens
Günter Prill, piccolo

Hobo

Lothar Koch
Karl Steins
Heinrich Kärcher
Helmut Schlövogt
Gerhard Stempnik,
Engelse hoorn

Klarinet

Karl Leister
Herbert Stähr

Alfred Bürkner
Frank-Ulrich Wurlitzer,
basklarinet
Peter Geisler

Fagot

Manfred Braun
Günter Piesk
Siegfried Henneberg
Karl-Friedrich Jungk,
contrafagot
Henning Trog

Hoorn

Norbert Hauptmann
Gerd Seifert
Manfred Klier
Günter Köpp
Helmut Kranz
Otto Machut
Siegfried Schächrich
Martin Ziller

Trompet

Horst Eichler
Fritz Wesenigk
Karl Pfeifer
Herbert Rotzoll

Trombone

Johann Doms
Karl-Heinz Duse-Utesch
Siegfried Cieslik
Heinz-Walter Thiele
Heinz-Dieter Schwarz

Tuba

Heinrich Jürgens

Pauken

Werner Thärichen
Oswald Vogler

Slagwerk

Hans-Dieter Lembens
Fredri Müller

Harp

Fritz Helmis